

Forensische zorg en LVB

Een beter leven in een veilige
maatschappij

Position Paper Forensische zorg en LVB: Een beter leven in een veilige maatschappij *November 2017*

Een hogere kwaliteit van bestaan voor mensen met een beperking. Dat is het belangrijkste doel van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN). Voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) is hierbij speciale aandacht nodig. Zij zijn oververtegenwoordigd in de strafrechtketen en binnen de forensische zorg. Wij kunnen en willen helpen om deze oververtegenwoordiging te verminderen. Op die manier dragen we bij aan een beter leven voor deze mensen én aan een veilige samenleving.

Specifieke aandacht voor een licht verstandelijk beperking is nodig ...

Het probleem van mensen met een LVB in de strafrechtketen is urgent. Zo'n 35 procent van de mensen in deze keten heeft een LVB. Dat is ruim tweemaal zoveel als in de reguliere bevolking. Uit onderzoek¹ blijkt dat deze oververtegenwoordiging drie oorzaken heeft. Allereerst krijgen mensen met een LVB onvoldoende (maatschappelijke) ondersteuning, daarnaast worden in de strafrechtketen niet altijd de juiste beslissingen genomen, en ten slotte hebben mensen met een LVB specifieke kenmerken die de kans om in aanraking te komen met het strafrecht vergroten.

... tijdens het héle leven van mensen

De ambitie van de gehandicaptenzorg is meer dan iets goeds te leveren in de marge van de strafrechtketen. We willen zorg en ondersteuning bieden in het héle leven van mensen. We zien het verblijf van iemand met een LVB in de strafrechtketen daarom ook als een fase in het leven. Daarvoor, tijdens en erna moet de zorg gewoon doorlopen.

... want ook mensen met een beperking hebben recht op een goed leven

Mensen met een beperking hebben dezelfde rechten als iedereen. Dat is essentieel voor de VGN. Nederland heeft dat onderschreven door het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking te ratificeren. Gelijke rechten betekent dat de samenleving zich inclusief opstelt: bijvoorbeeld door aanpassingen te doen waarvoor burgers met een beperking naar vermogen kunnen participeren. Ook als ze terecht komen in de strafrechtketen en de forensische zorg. Van belang is dat in de toepassing van het strafrecht rekening wordt gehouden met mensen met LVB.

Wij ondersteunen aantoonbaar effectief ...

De gehandicaptenzorg heeft in de loop der jaren een grote expertise opgebouwd in het ondersteunen van mensen met een beperking. We dragen aantoonbaar bij aan het vergroten van de kwaliteit van bestaan door te focussen op de eigen regie van mensen. We doen dit al decennialang met zo licht mogelijke en zo gewoon mogelijke zorg.

---

¹ Beperkt in de keten (2e druk), Hendrien Kaal, 2017

De zorg voor mensen met een LVB én bijkomende problemen én delictgedrag vormt hierbij een bijzonder specialisme. We zien de laatste jaren een sterke instroom van cliënten met LVB en bijkomende problematiek zoals verslaving, agressie of een psychiatrische stoornis. Dit zijn – vanuit de strafrechtketen geredeneerd – niet alleen daders, maar ook vaak slachtoffers². Om deze mensen goed te helpen, maken we gebruik van expertise uit de gehandicaptenzorg, geestelijke gezondheidszorg en de verslavingszorg. De VGN is expert in het bieden van mediërende zorg: begeleiding of een combinatie van behandeling en begeleiding die erop gericht zijn om optimale omstandigheden te creëren voor mensen met een LVB. Vandaar ook dat wij toegevoegde waarde kunnen bieden bij de samenwerking in de keten.

... maar voor echte verbetering is samenwerking nodig

Hoe groot onze expertise ook is: een aantal oorzaken van de hoge prevalentie van mensen met een LVB in de strafrechtketen en forensische zorg ligt buiten onze macht. Om de prevalentiecijfers te laten dalen, de re-integratie te verbeteren én de kwaliteit van bestaan te vergroten, is samenwerking nodig.

Samen werken aan betere maatschappelijke ondersteuning

De samenleving ontwikkelt zich op een manier die voor mensen met een LVB heel zorgelijk is. Zo worden de maatschappelijke eisen op het gebied van onderwijs en arbeid steeds hoger en technologieën steeds ingewikkelder. Tegelijkertijd wordt van iedereen verwacht dat hij volwaardig meedoet. Dat ondermijnt het zelfrespect van mensen met LVB. En vergroot het risico op grensoverschrijdend gedrag en daarmee de instroom in de strafrechtketen.

Mensen met een LVB hebben daarom individuele arrangementen voor maatschappelijke ondersteuning nodig. Alleen ... die zijn er nog onvoldoende. Wij willen meehelpen om de integrale (maatschappelijke) ondersteuning krachtig te verbeteren. Onder meer door:

- vroegtijdige screening op het hebben van een LVB;
Dat is effectief, blijkt uit een experiment van Middin en Humanitas³ en het sluit uitstekend aan bij het beleid van het ministerie van Veiligheid & Justitie: *Koers en kansen in de sanctietoepassing*.
- het creëren van toezichts- en begeleidingsarrangementen;
Dit doen we samen met gemeenten, veiligheidsinstanties en de reclassering.
- het organiseren van continuïteit van zorg in detentie.
Hiermee verminderen we de recidive van mensen die herhaaldelijk korte tijd gedetineerd worden en bij wie nauwelijks sprake is van zorg. Dit is in een proeftuin in 2013 effectief gebleken.

---

² Beperkt in de keten (2^e druk), Hendrien Kaal, 2017

³ Screening en toeleiding voor (ex)gedetineerde Rotterdammers met een (licht) verstandelijke beperking, Hendrien Kaal, 2016

Samen de besluitvorming in de strafrechtketen verbeteren

In de strafrechtketen worden soms beslissingen genomen die onvoldoende rekening houden met een LVB. Mensen zitten hierdoor soms onnodig lang in de strafrechtketen. Wij pleiten ervoor de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren. Onder meer door:

- een screener⁴ in te zetten in de strafrechtketen;
- er in de waarheidsvinding rekening mee te houden dat mensen met een LVB een beperkt vermogen hebben om sociale informatie te verwerken;
- er bij de straftoewijzing rekening mee te houden dat mensen met een LVB tijdens de zitting onterecht 'streetwise' gedrag vertonen;
- taakstraffen op te leggen die qua moeilijkheidsgraad aansluiten bij het niveau van de dader;
- het plaatsen van daders met een LVB in een zorgomgeving die aansluit bij hun behoefte;
- het aanpassen van plaatsen in de strafrechtketen aan de behoefte van mensen met een LVB.

Samen inzetten op preventie

Strafbare feiten kunnen voorkomen worden als mensen met LVB worden ondersteund bij het zelf begrijpen van en leren omgaan met de eigen beperkingen. Bovendien kunnen zij hierdoor zelf een hogere kwaliteit van leven realiseren. Dit type ondersteuning is deel van de reguliere zorg die de VGN biedt. De komende jaren willen we nog meer methodieken ontwikkelen en implementeren om strafbare feiten te voorkomen. Onze kennis en expertise delen we vervolgens weer met organisaties in de keten.

Samen de kwaliteit van de forensische zorg verbeteren

De VGN wil de kwaliteit van de forensische zorg voor LVB verbeteren. Bijvoorbeeld door evidence-based behandelprogramma's te ontwikkelen en te implementeren. Hiervoor hebben we eerder al het programma Kwaliteit Forensische Zorg (KFZ) gefinancierd. De komende jaren willen we eHealth verder uitbouwen, waaronder serious gaming. Goede forensische zorg voldoet in ieder geval aan de volgende voorwaarden:

- Er wordt naast behandeling, óók begeleiding geboden, in een duur en intensiteit die past bij de levensfase van de cliënt. En die is gericht op vergroten van competenties.
- De steunstructuur van cliënten wordt verbeterd. Bijvoorbeeld door een goede begeleidingstijl van medewerkers ook doel van de behandeling te maken.

---

⁴ Een screener is een korte vragenlijst waarmee snel duidelijk wordt of er mogelijk sprake is van LVB

- De doorstroom naar de reguliere zorg wordt verbeterd, bijvoorbeeld door het opzetten van regionale zorgketens.
- De zorg wordt ambulante geboden waar dat kan. De VGN wil meedoen aan toezichts- en begeleidingsarrangementen hiervoor. Bijvoorbeeld met de (Forensische) FACT-methode⁵.

En het samen mogelijk maken

Om samen te kunnen werken aan goede forensische zorg is voldoende juridische en financiële ruimte nodig. Het gaat dan onder meer om:

- het invoeren van een regiobudget om regionale zorgketens te kunnen opzetten;
- het aanpassen van de regels over het op- en afschalen van de intensiteit van de zorg;
- het aanpassen van de NZa-beleidsregels zodat Meerzorg ook geldt bij de forensische zorg;
- het aanpassen van de wetgeving over Rechterlijke Machtiging;
- een betere afstemming in de financiering tussen forensische zorg, Wet langdurige zorg, Wmo2015 en de Zorgverzekeringswet.

---

⁵ FACT staat voor Flexible Assertive Community Treatment en betreft een intensieve, multidisciplinaire, outreachende en langdurige behandeling.